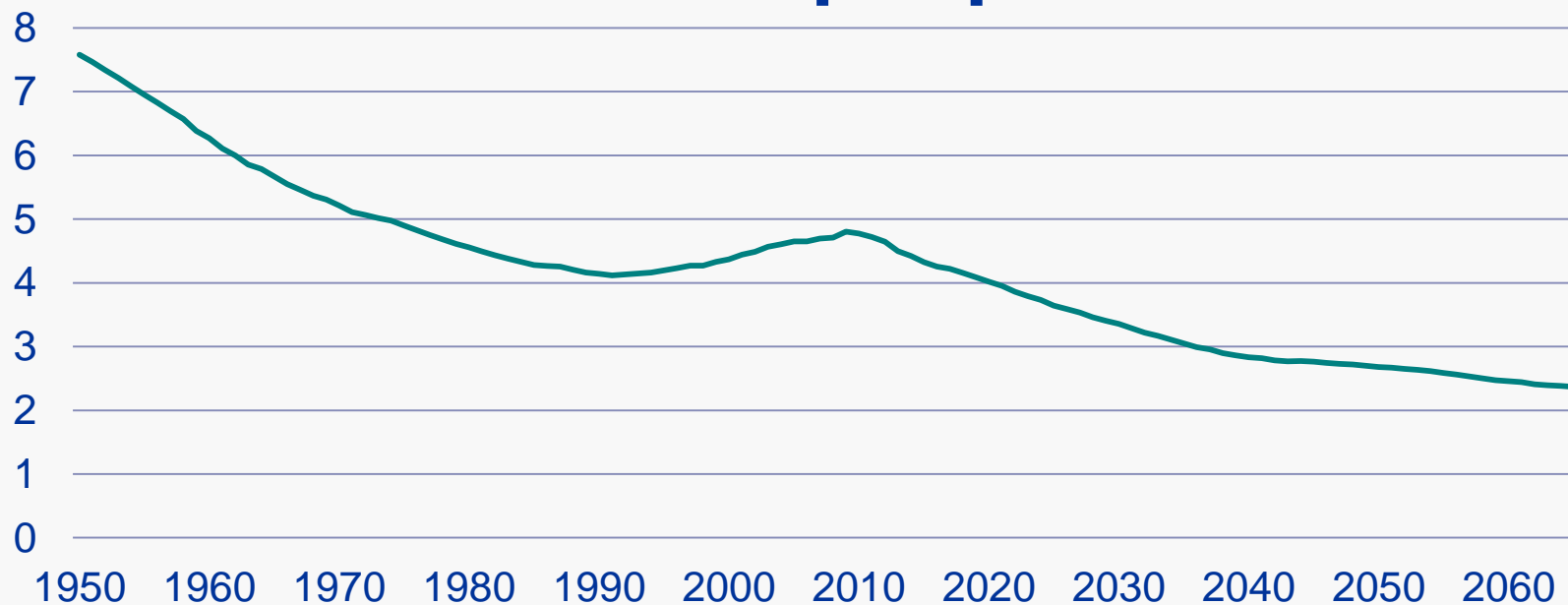

Må vi alle jobbe mer – eller kan vi jobbe mindre?

NTL-konferanse 17. februar 2017

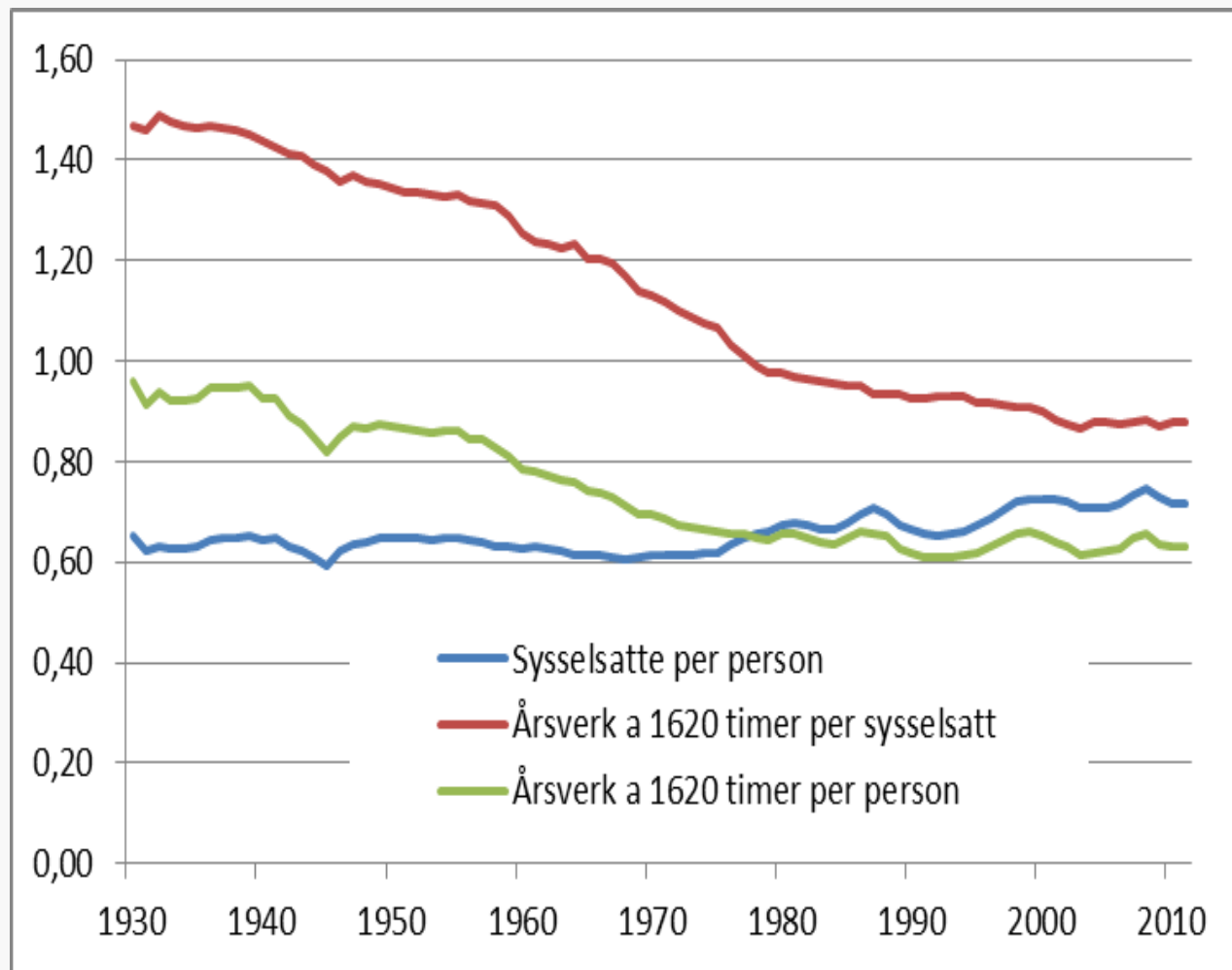
Erling Holmøy,
Forskningsavdelingen, SSB

Antall 20-66 år per person 67+ år

- Fall i «yrkesaktive» per «pensjonist»
 - 1950 - 1990: fra 7,5 til 4,1
 - 2014 - 2060: Fra 4,5 til 2,5
- Bidrar til sterkere vekst i offentlige utgifter enn inntekter
 - Helse og omsorgstjenester (HO)
 - Alderspensjon, men pensjonsreformen bremser veksten ₂

Økonomisk vekst tas ut som økt fritid

- Mange jobber i Norge
- Men flere enn 600 000 i yrkesaktiv alder jobber ikke
- Forsørgeres i stedet av det offentlige = andres arbeid

Arbeid produserer også skatteinntekter

- Økt arbeidsinnsats øker nesten alle skattegrunnlag
 - Reduserer behovet for upopulære skatteskjerpelser og velferdskutt
 - Politikere kan ikke vedta mer arbeid
 - Politikere kan stimulere: Pensjonsreformen kan alene øke sysselsettingen med rundt 7 % i 2060
- Hovedgrunn til å ønske mer arbeid: Verdien for samfunnet er ca. det dobbelte av verdien for den enkelte
 - Selv om vi tar hensyn til at mindre fritid er en kostnad

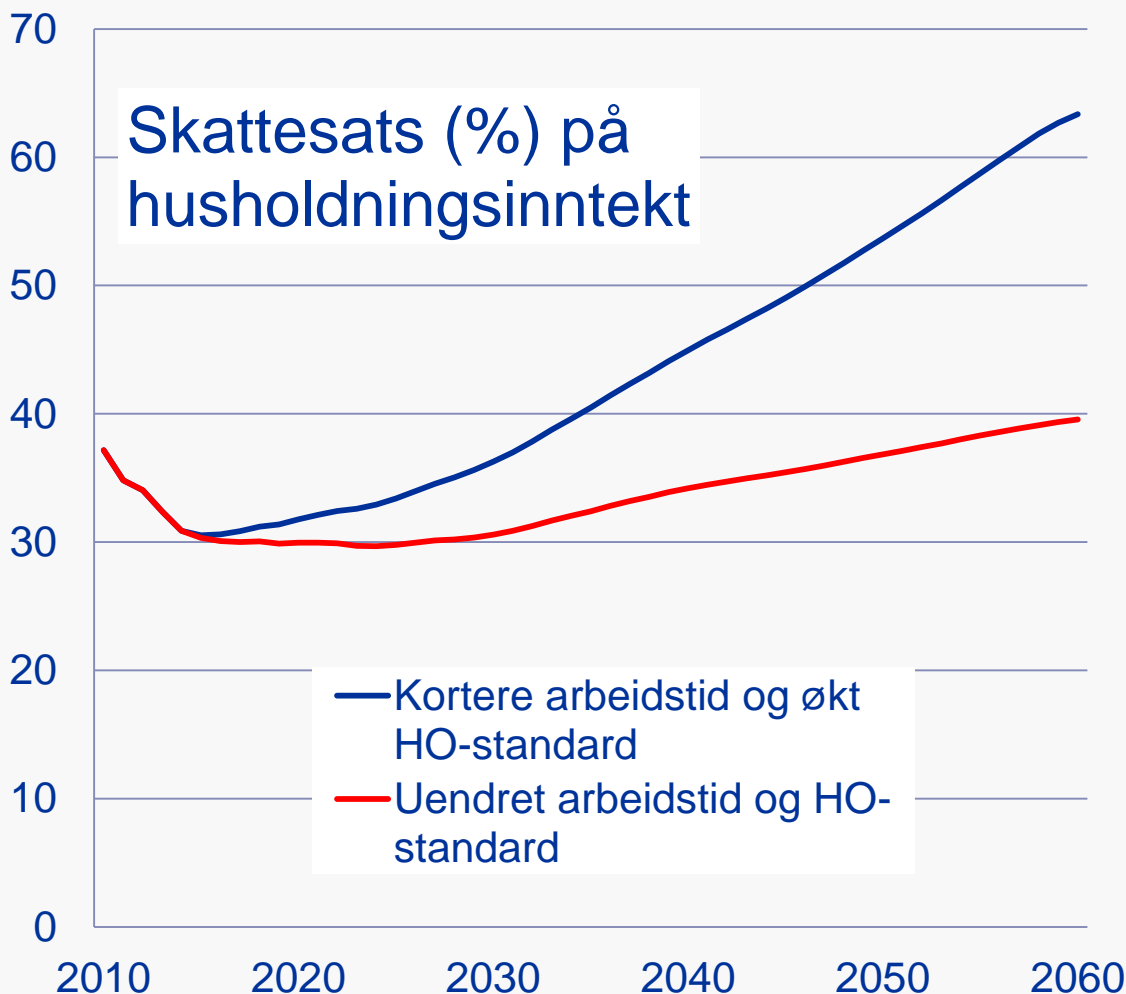
Effektiv skatt på arbeid er høy

- Gevinst for samfunnet av en ekstra arbeidstime fordi
 - Økt privat forbruk kompenserer fritidstap
 - Skatt er inndratt produksjon som går til
 - forbruk blant dem som lever av trygde etc.,
 - offentlig forbruk (utdanning, helse, omsorg, veier, ...)
- Skatter på arbeid =
 - Personskatt (50%), arbeidsgiveravgift (13%), moms og andre indirekte skatter på forbruk (30%)
 - Effektiv skatt på utbetalt lønn = 96,9 %, nesten lik den verdien personen selv tar hensyn til
 - Offentlige overføringer som avkortes mot arbeidsinntekt
 - Skatter betalt av bedriftene på innsatsvarer og overskudd

Bedre levestandard fremover, trass aldring

- Mulig 2010 - 2060: 42 % høyere privat forbruk per innbygger og 20 % lavere arbeidstid
 - Trass realistisk aldring, og 1 % årlig vekst i standard på HO-tjenester
 - **NB: Krever normal produktivitsvekst**
 - ◆ 2 % per år i bedrifter, 0,5 % i offentlig sektor
 - ◆ Etter 2005 har produktivitsveksten vært under 1 %
- Fra rekordhøyt utgangspunkt
 - Realinntekten per innbygger 85 % høyere enn OECD-snippet
 - Vi jobber i snitt færre timer enn OECD-yrkesaktive
 - Vi har utenlandsformue – ikke gjeld
 - I forhold til 1970 er Norges realinntekt per innbygger 180 % høyere og sysselsattes arbeidstid 78 % lavere
- **Gjennomsnittsbetraktning: Ikke problematisk**

Problem 1: Skattebyrden blir «for» høy

- Gradvis nedgang i full arbeidstid fra 7,5 timer i dag til 6 i 2058
- 1 % vekst per år i ressursbruk per bruker av helse- og omsorg (HO)
- Tar hensyn til pensjonsreformen som senker skattene og øker sysselsettingen

Problem 1 (skatt) er et fordelingsproblem

- Eldre og andre yrkespassive skal ha ca. samme velstandsvekst som stadig mer produktive yrkesaktive
 - Skattefinansierte pensjoner, stønader og velferdstjenester
- Mer og mer må tas fra «unge»/yrkesaktive og gis til «gamle»/yrkespassive
 - I stor grad overføring av inntekt fra den enkelte til seg selv som ikke overlates til den enkelte
 - Fra yrkesaktiv til yrkespassiv livsfase
 - => I stor grad fra rike til rike
 - Hvis det skal skje via økte skattesatser, vil trolig velgerne si nei, trass høy betalingsvillighet for formålene

Problem 2: Vil mange nok velge HO-yrker?

Årsverk i helse- og omsorg i 2060,
 utenom omsorg utført av familie (100 000).
 2014 = 279 000, 11 % av totale årsverk

	Konstant sykkelighet og standard	1 % årlig standardvekst	Utsatt sykkelighet
Årsverk. 1000	615	1 077	514
Andel av totale årsv.	22	38	18

Finansiering av velferdsstaten fremover

- Skattefinansiering kan blokkere det de fleste vil ha
 - At vekst tas ut som økning i både forbruk og fritid
 - Relativt lik levestandard mellom yrkesaktive og eldre,
 - = Jevn utvikling i levestandard gjennom livet
 - Krever sparing/forsikring som markedet ikke vil levere godt nok
- Et alternativ: Øremerkede obligatoriske «skatter»/sparing til utgifter de fleste vil forsikre seg mot
 - Pensjon, helseforsikring, ...
 - Separeres fra det øvrige statsbudsjettet
 - Synliggjøring av at velferd koster kan dempe etterspørselen
 - Skatteviljen og arbeidstilbudet vil trolig øke
 - Vanlig i mange land

Oppsummering: Problemet fremover

- Problemet er ikke vekst i **gjennomsnittlig** levestandard
- **Problemet (1): Stadig mer omfordeling** fra mer og mer produktive yrkesaktive til yrkespassive
 - Gitt fortsatt likhet via skattefinansiert velferd
 - Velgerne vil (?) si nei til den skattebyrden som trengs
- En løsning at vi jobber mer?
 - Ja, men de fleste bestemmer selv, og vil jobbe mindre
 - God grunn til å *ønske* at folk jobber mer enn de selv vil
 - Pensjonsreformen viktig skritt
- Bedre alternativ: Fra generelle skatter til betalinger øremerket velferdsgoder som «alle» vil ha
- **Problem (2): Hvordan lokke nok årsverk til HO?**

Ulike scenarier, alle med pensjonsreform og 2 % AP-vekst

		2060
Timeverk, 2010 = 1		
	Dagens arbeidstid og offentlig tjenestestandard	1,38
	0,5 % kortere arbeidstid per år	1,09
	Kortere arbeidstid og 1 % bedre helse/omsorg per år	1,06
Privat forbruk per innbygger i forhold til 2010 = 224		
	Dagens arbeidstid og offentlig tjenestestandard	2,7
	0,5 % kortere arbeidstid per år	1,9
	Kortere arbeidstid og 1 % bedre helse/omsorg per år	1,4
Skattesats for husholdningene. 2010 = 37 %		
	Dagens arbeidstid og offentlig tjenestestandard	40%
	0,5 % kortere arbeidstid per år	50%
	Kortere arbeidstid og 1 % bedre helse/omsorg per år	63%